

Memòria

d'Auschwitz

Seixanta anys després de l'alliberament d'Auschwitz, símbol dels camps de concentració i extermini bastits pel règim nazi, l'anàlisi dels mecanismes que el van fer possible i la memòria dels milions de víctimes ens són imprescindibles.

A Auschwitz també hi havia catalans

Ja han passat seixanta anys llargs, però encara queden catalans vius que recorden el seu pas per Auschwitz, Mauthausen, Buchenwald, Ravensbrück, Dachau, o Flossenbürg, els camps d'extermini del Tercer Reich on van anar gran part dels més de tres mil republicans dels Països Catalans deportats en els "trens de la mort" on viatjaven jueus, gitanos i dissidents.

D'aquells més de tres mil catalans que van entrar als camps de concentració, només en van sortir vius prop d'un miler. I d'aquell miler, avui, seixanta anys després, només en queden una quinzena. Un d'ells és en Lluís Carreras, un nord-català nascut al petit poble de Fosse que el 1943, amb només divuit anys, dirigia una xarxa de fuga que enllaçava París amb Barcelona. La Gestapo, però, el seguia de prop i, tal com li havia passat al seu pare, en Lluís va ser detingut i, tres setmanes més tard, deportat a Auschwitz, el camp d'extermini més cruel i mortífer de tots els del Tercer Reich. Va viure l'infern en la pròpia carn fins que els SS es van adonar que no era jueu i que, a més, tenia documents que l'acreditaven com a ciutadà francès. Aquestes dues circumstàncies van fer que el traslladessin al camp de concentració de Buchenwald on, tot i veure la mort de molt a prop —li va entrar aigua als pulmons— va aconseguir sobreviure fins que l'exèrcit aliat va alliberar el camp, l'11 d'abril del 1945.

Ara, seixanta anys més tard, en Lluís ha participat activament en l'exposició sobre la deportació que s'inaugurarà el pròxim 31 de gener a la capella de Sant Dominic de Perpinyà, al costat del Palau de Congressos, i que fins al 5 de febrer mostrarà imatges i documents dels camps de concentració. Està convençut que el record és vital "per evitar que el feixisme torni a ressorgir, perquè, ara per ara, no sembla que pugui passar, però a

la nostra època tampoc no ens pensàvem que acabaríem deportats en camps de concentració, i així va ser. És vital que el jovent d'avui conegui tot el que va passar i com va passar perquè de seguida que s'intueixi un procés semblant es pugui avortar". Clar i català.

I així també parla el seu amic Marcial Mayans, nascut a Barcelona però actualment resident a Perpinyà. El 1937 va ser cridat a files i va lluitar contra les forces franquistes fins que, el febrer del 1939, un cop derrotat l'exèrcit i vençuda la República, va haver de travessar la frontera a corre-cuita. El seu camí va ser el de la majoria de republicans catalans: tancat als camps de refugiats de la Catalunya Nord, va ingressar per força a les Companyies de Treballadors Estrangers (CTE) que el Govern francès va organitzar per aprofitar els centenars de milers de combatents republicans que havien fugit de l'estat espanyol i que ningú no sabia què fer-ne. El 3 de setembre del 1939, declarada la guerra a Alemanya, l'exèrcit francès va dirigir les CTE cap a la frontera alemanya, on, ràpidament, les forces regulars alemanyes, la *Wermacht*, van encerclar i capturar tant els soldats francesos com els seus companys forçosos, els catalans. Mayans, com la majoria de catalans capturats amb les CTE, va ser tractat inicialment com a presoner de guerra, segons les convencions internacionals.

Rojos apàtrides. Però de seguida que Hitler es va adonar de la presència de

Un grup de xiquets del camp d'extermini d'Auschwitz el dia en què van ser alliberats per l'exèrcit soviètic, el 27 de gener de 1945. Entre els milions de persones que van ser assassinades en aquest camp també hi havia catalans.

milers de republicans provinents de l'estat espanyol, aleshores considerat "un estat amic", les coses van canviar. L'ambaixada alemanya va posar-se en contacte amb l'aleshores ministre d'Afers Estrangers espanyol, Serrano Suñer: es va decidir que els republicans catalans i espanyols passaven a ser "rojos apàtrides" i, com a tals, ja no serien tractats com a presoners de guerra sinó que serien deportats als camps d'extermini. En Marcial va anar a Mauthausen, Àustria, el camp de concentració que més catalans va acollir. La seva força moral i el seu esperit combatent li van permetre sobreviure durant tres anys llargs a l'infern diari que significava treballar de sol a sol a la pedrera dels cent vuitanta-sis graons, des d'on cada dia queien o eren llençats desenes de presoners. Des que va sortir de Mauthausen, el 5 de maig del 1945, va tenir clar que no tornaria a Catalunya, "un país sotmès a la dictadura feixista del maleït Franco". De cor combatiu i mentalitat radicalment antifeixista, de seguida que va haver recuperat el pes i la

Marcial Mayans, des que va sortir de Mauthausen el 1945, va tenir clar que no tornaria a Catalunya, un país sotmès a la dictadura de Franco

salut perduts a Mauthausen va decidir col·laborar amb el maquis fins que la família va poder més que la política i va abandonar l'activisme.

Tot i això, sempre ha estat pendent de l'evolució política del Principat, a través de les visites a la seva família barceloni-

na i les estades de vacances a Catalunya. Una evolució positiva, però a mitges, perquè "malgrat la mort del Caudillo, Catalunya encara no ha recuperat del tot la seva memòria, per tant, no s'ha fet justícia del tot: quan visitava la meua família, veia com la majoria de néts i nebots no tenien ni idea del meu passat deportat. Els companys de camp que van tornar a Barcelona van trigar molts anys a explicar la veritat a la seva família, i això no és bo". Encara l'any passat, el 2004, durant un homenatge que la Universitat de Barcelona va retre als republicans catalans deportats als camps d'extermini, en Marcial va descobrir astorat que en una de les sales de la Universitat "hi havia encara un tros d'una antiga placa gegant amb el retrat de Franco. No em vaig poder estar de aixafar-li el nas amb ràbia. El rector em va demanar disculpes tot explicant-me que, encara avui, són moltes les universitats que mantenen el retrat del dictador perquè el Govern no n'ha ordenat la retirada. Això, vist des de Perpinyà, costa molt d'entendre". Perquè

EL TEMPS / FRATS I CAMPS

Presoners d'Auschwitz en el moment de l'alliberament. A la dreta, la porta principal del camp, amb la terrible llegenda: "El treball us farà lliures."

aquesta és una altra de les paradoxes dels deportats catalans: les diferències radicals entre els que es van quedar a l'estat francès i els que van tornar al Principat. Els primers van ser tractats, des del primer dia, com a resistents i vencedors de la Segona Guerra Mundial; els segons, en canvi, van patir la marginació econòmica, política i social del règim franquista, que els considerava "rojos traïdors i perillosos". Ara, però, les coses han canviat. Són nombrosos els llibres d'història i els reportatges periodístics que han tractat el tema, i el seixantè aniversari de l'alliberament dels camps de concentració serà, amb diferència, l'aniversari més sonat de tots. L'Amical de Mauthausen, amb seu a Barcelona, participarà activament en els actes que el Palau de Congressos de Madrid acollirà per commemorar l'alliberament d'Auschwitz. Una participació, però, no prevista inicialment, tal com explica el president de l'Amical, l'Enric Marco: "La Secretaria d'Estat del Ministeri d'Afers Estrangers només havia parlat amb la comunitat jueva sense tenir en compte que, a Auschwitz, com a tots els camps del Tercer Reich, també hi va haver republicans." Un descuit que s'ha redreçat i que anirà acompanyat d'una participació important, tant del Govern català com de l'espanyol, en el viatge que l'Amical farà a Mauthausen el 5 de maig per com-

Enric Marco: "Per primera vegada després de 60 anys, el viatge a Mauthausen no el farem 'quatre' vells sinó unes 200 persones"

memorar el seixantè aniversari de l'alliberament d'aquell camp. Aquest any, a més, els deportats de l'estat espanyol tindran un paper protagonista en els actes commemoratius.

Per tot plegat, Enric Marco es mostra satisfet: "Per primera vegada després de seixanta anys, el viatge a Mauthausen no el farem 'quatre' vells sinó que serem prop de dues-centes persones, moltes de les quals seran joves estudiants i historiadors. També per primera vegada hi vindran consellers del Govern català, que també per primer cop ha signat un conveni amb l'Amical per garantir l'ac-

tualització i modernització del nostre arxiu." Són signes de normalitat "que, tot i que arriben quan ja som poc més d'una quinzena de deportats catalans els que quedem, l'important és que arriben". L'Enric, deportat a Flossenbürg després d'haver estat capturat per la Gendarmeria francesa d'obediència nazi —seguint ordres de la policia política franquista, que el perseguia per dissident— ha estat sempre un home combatiu i convençut que "els joves han de conèixer tots els detalls de la història per evitar que es torni a repetir". És per això que es mostra satisfet de l'augment d'afiliats de l'Amical, un augment constant que, a més, garanteix la continuïtat d'aquesta entitat nascuda amb l'objectiu de mantenir viva la memòria, ja que, dels vuit-cents afiliats, un 25% són historiadors joves o fins i tot estudiants. Sembla, doncs, que malgrat la mort dels testimonis vius, la seva memòria no es perdrà, tal com es temia uns anys enrere. Malgrat tot, el rei Joan Carles és l'únic cap d'estat europeu que encara no ha demanat perdó públicament pel passat feixista de l'estat espanyol. Un perdó que sí que han demanat els caps d'estat de França, Alemanya i Itàlia.

*David Bassa,
periodista i autor de
'Memòria de l'infern'*